

WEETJES WAAIER

Alles wat je moet weten over orgaan- en weefseldonatie

Weetjeswaaier

- Kaart 1** Wat is donatie?
- Kaart 2** Wie kan donor worden?
- Kaart 3** Hoe werkt het?
- Kaart 4** Afscheid
- Kaart 5** Doneren bij leven
- Kaart 6** Meninge over donor worden
- Kaart 7** Registreren, hoe doe je dat?
- Kaart 8** Transplantatie vroeger en nu

DONATIE = IETS WEGGEVEN

Wat is dat eigenlijk, een donor?

Donor betekent 'gever', iemand die geeft. Het is in dit geval iemand die na zijn dood (en soms ook bij leven) organen en weefsels wil geven aan een patiënt die daar een langer leven door krijgt, of er beter mee kan worden.

Orgaan- en weefseldonatie is dus het geven van organen en weefsels aan iemand die ze nodig heeft.

Organen zijn je nieren, lever, hart, longen, alvleesklier, dunne darm.

Weefsels zijn je huid, hoornvliezen, hartkleppen, grote bloedvaten, bot- en peesweefsel.

Organen kun je niet bewaren. Ze moeten meteen worden getransplanteerd. Weefsels kunnen wel worden bewaard. Soms wel vijf jaar, als ze worden ingevroren.

Waarvoor zijn je organen en weefsels nodig?

Nieren

Je nieren zuiveren je bloed en voeren afvalstoffen af.

Lever

Je lever maakt je bloed schoon, en zorgt daarbij voor een goede spijsvertering. De lever maakt ook gal waarmee vetten uit het voedsel opgenomen en verteerd worden.

Hart

Je hart zorgt ervoor dat je bloed door het hele lichaam gepompt wordt.

Longen

Met je longen haal je adem. Ze zorgen ervoor dat de zuurstof uit de lucht in je bloed komt.

Alvleesklier

Je alvleesklier is belangrijk voor je stofwisseling en maakt insuline aan.

Dunne darm

De dunne darm zorgt ervoor dat voedingsstoffen in je lichaam worden opgenomen, en dat afvalstoffen worden uitgescheiden.

Huid

Donorhuid groeit nooit als eigen huid aan, maar zorgt ervoor dat mensen met (brand)wonden minder pijn hebben, en minder littekens krijgen.

Hoornvliezen

Het hoornvlies is het enige doorzichtige stukje van je lijf.

Het zorgt ervoor dat je alles helder kunt zien.

Hartkleppen

Je hartkleppen werken als een soort ventiel. Ze zorgen ervoor dat het bloed dat je hart in stroomt, niet weer kan teruglopen.

Grote bloedvaten

De grote lichaamslagader die van je longen naar je hart loopt, zorgt ervoor dat zuurstofrijk bloed door het hele lichaam gaat.

Bot- en peesweefsel

Donorbot kan beschadigd bot vervangen.

WIE KAN DONOR WORDEN?

Iedereen!

Iedereen kan donor worden: oude mensen, jonge mensen, gezonde mensen en ook zieke mensen. Maar of je ook echt donor wordt als je dood bent, dat weet je van tevoren nooit. Pas als je overleden bent, bepaalt een dokter of je organen en/of weefsels geschikt zijn om te transplanteren. Dat hangt af van de plaats waar je overlijdt. Ook is het belangrijk waar- door en hoe je overleden bent. Zo kunnen bijvoorbeeld organen van iemand die een auto-ongeluk heeft gehad soms niet gebruikt worden, omdat ze door het ongeluk beschadigd zijn.

Echt iedereen?

Als je een tattoo laat zetten of een piercing, dan is er een kleine kans dat je een infectie krijgt. Daarom kun je binnen zes maanden nadat je de tattoo of piercing hebt gekregen, geen donor zijn. Is het langer geleden, dan maakt het niet meer uit.

Als je hiv-besmet bent of aids hebt, dan kun je meestal ook niets meer doneren. Dat is om te voorkomen dat de ontvanger van je orgaan ook ziek wordt. Toch komt het wel eens voor dat iemand met hiv een orgaan doneert aan een patiënt die ook hiv of aids heeft.

Zijn er nog niet genoeg donoren?

In Nederland wachten ongeveer 1500 mensen op een nieuw orgaan. En bijna drie miljoen mensen hebben laten vastleggen dat ze donor willen zijn. Je zou toch zeggen dat dat voldoende moet zijn om de wachtlijsten weg te werken.

Hoe kan het dan dat er nog veel mensen doodgaan doordat er geen nieuw orgaan is? De oorzaak daarvan is dat niet iedereen die overlijdt, zijn of haar organen kan doneren. Om dat te kunnen, moet je bijna altijd op de intensive care afdeling van het ziekenhuis overlijden en je organen moeten goed werken. Omdat de omstandigheden meestal niet voldoen aan de voorwaarden, zijn er per jaar maar een paar honderd orgaandonoren. Te weinig om iedereen te kunnen helpen. Weefseldonoren zijn er gelukkig veel meer.

HOE WERKT HET?

Wanneer kun je organen doneren?

Bij orgaandonatie gaat het meestal om mensen die overlijden aan bijvoorbeeld een hersenbloeding of verkeersongeval. Die mensen zijn hersendood, maar door kunstmatige beademing kunnen de organen nog steeds zuurstofrijk bloed krijgen. Daarmee blijven de organen geschikt voor transplantatie.

Orgaandonatie kan dus alleen als iemand is overleden in een ziekenhuis. Alleen daar is beademingsapparatuur. Voor orgaandonatie komen nieren, hart, alvleesklier, lever, longen en dunne darm in aanmerking.

Ook iemand die in een ziekenhuis overlijdt aan een hartstilstand kan soms nog donor zijn van nieren of lever en longen. Dit wordt een *non-heartbeating donatie* genoemd.

Wat is hersendood?

Als je nog leeft, zorgen je longen ervoor dat er zuurstof in je bloed komt. Je hart pompt het bloed rond naar je organen. Als je hart stil staat, krijgen je organen geen zuurstof meer. Daardoor zijn ze niet meer geschikt voor transplantatie. *Hersendood* is anders dan *harddood*. Je hersenen geven dan geen signaal meer aan je longen. Je houdt dan op met ademen. Een machine kan het ademhalen voor een poosje overnemen. Op die manier krijgen de organen toch zuurstof en blijven ze geschikt om te kunnen worden getransplanteerd. Je kunt vaak alleen organen doneren als je hersendood bent.

Als je hersendood bent, doen je hersenen het niet meer. Je bent dan echt dood. Je hersenen gaan het ook nooit meer doen. Dat wordt heel precies onderzocht door artsen. Je voelt dan niets meer, je denkt niet meer en je hersenen geven ook niet meer door dat je moet ademhalen.

Wanneer kun je weefsels doneren?

Het doneren van weefsels kan vaker dan het doneren van organen. Dat komt doordat je weefsels ook kunt afstaan als je niet in een ziekenhuis doodgaat, maar ergens anders. Voor weefseldonatie is zuurstof niet zo belangrijk. Je hoeft voor weefseldonatie niet hersendood te zijn. Je kunt vaak 12 tot 24 uur nadat je bent overleden nog weefsels doneren. Gedoneerde weefsels krijgen een speciale behandeling. Daardoor kunnen ze langer worden bewaard. Dit gebeurt bij weefselbanken. Bij weefseldonatie gaat het om hoornvliezen, huid, hartkleppen, bloedvaten en bot- en peesweefsel.

AFSCHEID

Afscheid nemen

Wanneer iemand is overleden, is het natuurlijk belangrijk dat je goed afscheid kunt nemen. Voor afscheid nemen heb je tijd nodig. Gelukkig kan dat ook als iemand organen en weefsels doneert. Familie kan in alle rust afscheid nemen en hoeft zich niet te haasten, omdat iemand donor is.

Hoe zie je er daarna uit?

Je familie en vrienden willen je misschien nog zien als je dood bent. De artsen zorgen er daarom altijd voor dat je er niets meer van ziet als je donor bent geweest. Ze opereren natuurlijk wel, maar nooit op plaatsen die zichtbaar zijn als iemand opgebaard wordt. Dus nooit in het gezicht, of in de hals of aan de handen. En de plaatsen waar geopereerd is, worden netjes gehecht en met pleisters bedekt. Als je huid doneert dan krijg je nog een extra pak aan, zodat je ook daar niets van ziet.

De begrafenis of crematie

Als je donor bent geweest van organen of weefsels, kun je ook gewoon begraven worden. Dit hoeft niet later te gebeuren.

Wie krijgen je weefsels en organen?

Het blijft onbekend wie je organen of weefsel krijgen. Een speciale organisatie, *Eurotransplant*, bepaalt dat. Je kunt niet zomaar een orgaan naar iemand transplanteren. Het orgaan moet wel passen bij de persoon die het krijgt. Daarom wordt iemand vooraf heel erg goed onderzocht. Die onderzoeksgegevens staan bij de organisatie *Eurotransplant* in de computer. Ze kijken dan welke patiënt het beste past bij het donororgaan. Deze persoon krijgt dan het orgaan.

Eurotransplant is een internationale organisatie. Dat betekent dat de organisatie in meerdere landen werkt. Hierdoor kan iemand in het buitenland bijvoorbeeld een Nederlandse nier krijgen. Of iemand in Nederland een Belgische. De landen die meedoen zijn Nederland, België, Luxemburg, Oostenrijk, Duitsland, Slovenië en Kroatië.

De organisatie die gaat over de weefseldonatie en de weefselbanken heet *Bio Implant Services* (BIS). BIS heeft alle belangrijke gegevens in een computer opgeslagen. Zo zien ze snel of er weefsels op voorraad zijn die passen bij een patiënt.

Informatie voor je nabestaanden

Met jouw organen en weefsels maak je iemand weer beter. Voor je nabestaanden is het daarom ook belangrijk om te weten wat er gebeurd is met je organen. Het is bijvoorbeeld mogelijk voor de familie om te horen of de transplantatie goed is gelukt. En of een man of een vrouw de organen heeft gekregen, en hoe oud deze was. Ook kun je horen in welk land de ontvanger woont. De ontvangers van het orgaan kunnen op hun beurt een bedankbrief sturen aan de familie van de donor. Ze laten daarmee weten hoe blij ze zijn met het nieuwe orgaan. Zo'n brief wordt dan verstuurd via het ziekenhuis. Nabestaanden krijgen alleen niet precies te horen wie de ontvanger was, dat blijft geheim. Dat hebben ze in Nederland zo afgesproken.

DONEREN BIJ LEVEN

Kun je ook een orgaan of weefsel doneren als je nog leeft?

Ja, dat kan. Maar meestal niet voordat je achttien jaar bent. Ook bij volwassenen wordt eerst heel goed gekeken of het wel kan voor je gezondheid.

Met welke organen kan dat?

De meeste organen heb je zelf nodig. Iemand die doneert bij leven kan niet dezelfde organen en weefsels doneren als na overlijden. Zonder hart of longen ga je dood. Bij leven kun je wel een nier, (deel van de) lever, (deel van de) longen, beenmerg of bloed doneren.

De wet

In de wet is bepaald dat jongeren bij leven alleen een orgaan mogen doneren dat weer aangroeit. Hoewel je prima kunt leven met één nier, mag iemand die jonger is dan achttien jaar toch geen nier afstaan. Die groeit namelijk niet meer aan. Dat geldt ook voor je longen. Voor bloeddonatie moet je ook achttien jaar zijn. Bloed wordt wel weer bijgemaakt, maar dat heb je tot je achttiende nog zelf te hard nodig.

Bloeddonatie

De bekendste vorm van donatie bij leven is bloeddonatie. Hoewel er in ons land zo'n 500.000 bloeddonoren zijn, is er toch altijd behoefte aan nieuwe donoren. Elk jaar stopt namelijk ongeveer tien procent van de donoren om diverse redenen met bloeddonatie. Wie donor wil worden, moet tussen de 18 en 65 jaar zijn. Je kunt donor blijven tot je 70^e jaar. Heb je vragen over bloed doneren? *Stichting Sanquin* heeft een eigen website **www.sanquin.nl**, e-mail **info@sanquin.nl** of bel met 0800-256 33 22 65.

Beenmerg- of stamceldonatie

Sommige mensen hebben een ziekte aan het beenmerg, bijvoorbeeld leukemie. Dan kunnen de stamcellen van de patiënt geen nieuwe bloedcellen meer aanmaken. In zo'n geval kan een beenmerg- of stamceltransplantatie levensreddend zijn. Stamcellen kunnen verzameld worden uit beenmerg, maar sinds enkele jaren ook uit bloed. Als de transplantatie slaagt, dan zullen de stamcellen van de donor in de beenderen van de patiënt opnieuw bloed aanmaken. Gezonde mensen in de leeftijd van 18 tot ongeveer 45 jaar die ook bloeddonor (willen) zijn, kunnen zich als beenmergdonor of voor meer informatie aanmelden bij een van de regionale bloedbanken en bij de *Stichting Europdonor* of de *Beenmergdonorbank Nijmegen*. Op **www.europdonor.nl** en **www.stamceldonor.org** vind je meer informatie.

MENINGEN OVER DONOR WORDEN

Lastig kiezen?

Donor worden ja of nee. Voor sommige mensen is het een moeilijke keuze. Bijvoorbeeld omdat ze niet precies weten hoe het allemaal gaat of het gewoon een eng idee vinden. Anderen hoeven er niet zo lang over na te denken. Die vinden het meteen een goed idee: mensen helpen met organen waar je toch zelf niks meer aan hebt.

De meeste mensen zitten daar tussenin. Vraag maar eens in je omgeving hoe mensen over orgaandonatie denken en wat daarvoor de reden is. Je zult zien dat bijvoorbeeld je buurvrouw heel andere argumenten kan hebben om donor te worden dan je vriendje op school. Misschien kun jij ze nu nog wel wat vertellen wat ze niet weten.

Geloof en levensbeschouwing

De bijbel en de Koran zijn al heel oude boeken, geschreven in een tijd dat er nog helemaal geen orgaan- en weefseldonatie bestond. Christenen en moslims kunnen daarom ook in deze boeken niet lezen of hun geloof er voor of tegen is. Door deze boeken te lezen en er met geloofsgenoten over te praten, kunnen ze wel tot een mening komen die past bij hun geloof. Vaak kunnen ze met hun vragen hierover ook terecht bij hun priester, predikant of imam.

Wil je donor worden?

Die keuze moet je zelf maken. Maar het is wel belangrijk dát je een keuze maakt en dit ook laat vastleggen in het donorregister. Anders moet later iemand anders voor je kiezen, op een moeilijk moment. Zeker zo belangrijk is het dat je erover nadenkt en erover praat met bijvoorbeeld je ouders en je vrienden.

Maak je keuze duidelijk

Al vanaf je twaalfde jaar kun je laten registeren in het donorregister of je donor wilt worden of juist niet. Het donorregister is een lijst van alle mensen die hun keuze hebben laten vastleggen. Als je achttien bent geworden, krijg je nog een brief waarin wordt gevraagd of je donor wilt worden. Je kunt dan nog eens goed nadenken over wat je wil en dat laten vastleggen. Of je kunt je keuze wijzigen. Dat kan altijd. Niet registeren betekent dat je nabestaanden (je ouders, je partner of misschien wel je kinderen) een besluit voor je moeten nemen als je dood gaat.

REGISTREREN, HOE DOE JE DAT?

Het donorformulier

Als je een besluit hebt genomen of je wel of niet donor wilt zijn, dan kun je dat vanaf je twaalfde officieel vast laten leggen. Dat kan met het donorformulier.

Hoe kom je er aan?

Een donorformulier kun je krijgen door te bellen met het informatienummer **0900 – 821 21 66** (lokaal tarief), of te mailen naar **info@donorvoorlichting.nl**.

Je kunt het uitprinten van de website:

www.donorvoorlichting.nl of **www.donorregister.nl**.

Ook bij heel veel huisartsen en apotheken kun je een donorformulier ophalen.

Wat kan ik kiezen?

Je kunt uit vier mogelijkheden kiezen op het formulier.

Keuze 1

Wanneer je voor keuze één kiest, dan wil je donor zijn. Misschien wil je niet alles doneren wat op het formulier staat. Je kunt aan de achterkant een orgaan of weefsel uitsluiten van donatie.

Keuze 2

Met keuze twee geef je aan dat je geen donor wilt zijn.

Keuze 3

Je kiest voor keuze drie, als je het heel belangrijk vindt dat je familie kan beslissen op het moment dat je bent overleden. Zij mogen dan zeggen of je wel of geen donor wordt. Je helpt ze wel als je alvast vertelt wat je graag wilt. Dan kunnen ze daar later rekening mee houden. >>>

Keuze 4

Wanneer je iemand voor je wilt laten beslissen die geen familie of partner van je is, dan kun je voor keuze 4 kiezen. Wanneer je overlijdt, nemen de artsen met deze persoon contact op. Hij of zij mag dan zeggen of je donor bent of niet. Ook dan is het belangrijk te laten weten wat jij zou willen.

Speciale wensen

Je kunt dus uit verschillende mogelijkheden kiezen. Wat niet kan, is nog iets extra's op het donorformulier schrijven.

Bijvoorbeeld: *Ik wil graag maar één nier doneren*. Als je zo'n wens hebt, kun je dat het beste laten weten aan je familie en vrienden. Zij zijn dan op de hoogte en kunnen daar dan rekening mee houden.

Je kunt ook niet aangeven aan wie je je organen wilt doneren. De toewijzing van organen en weefsels gebeurt anoniem en alleen op basis van medische gegevens en criteria. Zo wordt er gekeken naar de bloedgroep, wat voor soort weefsel iemand heeft, lengte, gewicht, hoe ziek iemand is, en hoe lang iemand al op een orgaan wacht.

Wijzigen kan altijd

Wanneer je alles hebt ingevuld, een datum en een handtekening hebt gezet, stuur je het formulier naar het *Donorregister*.

Daarna krijg je een brief en een kaartje thuisgestuurd waarop jouw keuze staat. Controleer de brief goed, want die gegevens moeten wel kloppen.

Als je later besluit iets anders te kiezen, dan kan dat altijd. Je vult dan gewoon opnieuw een donorformulier in, met je nieuwe keuze.

Verhuizen

Het *Donorregister* wordt vanzelf op de hoogte gehouden van je adres. Als je verhuist, geeft je gemeente het nieuwe adres aan hen door.

TRANSPLANTATIE: VROEGER EN NU

Heel lang geleden...

Eeuwen geleden fantaseerden mensen er al over hoe het zou zijn om een ziek deel van je lichaam te kunnen vervangen. Er is zelfs een verhaal bekend over een Romein met een ziek been, dat vervangen werd door een nieuw been van een zwarte man die net was overleden. De Romein ging daarna met een zwart en een wit been door het leven. In die tijd was de kans dat zo'n operatie slaagde echter niet zo groot. Het verhaal is waarschijnlijk verzonnen.

De eerste geslaagde transplantatie

Pas in 1954 is het voor het eerst echt gelukt. In Amerika kreeg een man met succes een nier van zijn tweelingbroer getransplanteerd. In Nederland werd in 1966 in Leiden voor het eerst een nier van een moeder naar haar zoon getransplanteerd.

Nog steeds hopen we op meer mogelijkheden om zieke organen en weefsels te kunnen vervangen. Misschien dat er in de toekomst ook andere organen en weefsels dan nu kunnen worden getransplanteerd. Maar het zou nog mooier zijn als er helemaal geen organen of weefsels meer nodig zijn, maar dat ze kunnen worden vervangen door kunstorganen. Of als artsen in de toekomst zelf organen kunnen 'maken' met speciale cellen.

Xenotransplantatie

Het transplanteren van organen en weefsels van dieren naar mensen noemen we *xenotransplantatie*. Het zou in de toekomst een oplossing kunnen zijn voor het tekort aan menselijk weefsel en organen. Dierlijke organen kunnen echter niet zomaar worden gebruikt voor mensen; ze worden meteen afgestoten. Er wordt wel onderzoek gedaan naar de mogelijkheden, maar er is voorlopig nog te weinig bekend over de risico's. *Xenotransplantatie* is daarom nog verboden bij de Nederlandse wet.

Kunstorganen

Een alternatief voor donororganen zijn kunstorganen. Het bekendst is de kunstnier, die als eerste door de Nederlander Willem Kolff werd gebouwd. Hiermee kan het bloed van nierpatienten worden gezuiverd (dialyse). Op dit moment werken wetenschappers aan een kunstnier die binnen het lichaam het bloed schoon kan maken. Dan hoef je er niet meer voor naar het ziekenhuis.

Meer informatie?

NIGZ-Donorvoorlichting

Postbus 500
3440 AM Woerden

Internet

www.wellesofnietes.nl
www.donorvoorlichting.nl

E-mail

info@donorvoorlichting.nl

Informatielijn

0900 – 821 21 66
(lokaal tarief)

NIGZ
*investeren
in gezondheid*

Colofon

In opdracht van	NIGZ-Donorvoorlichting
Ontwerp	Boomars grafisch ontwerp
Druk	Advadi
Uitgave	januari 2007

